

Adatok és tények

Csehné dr. Papp Imola PhD:
Diploma után

A tanulmány a diplomás pályakezdők munkaerő-piaci helyzetét empirikus adatok (202 fő véletlenszerű kérdőíves felmérése) alapján mutatja be. Az elemzés célja annak feltérképezése volt, hogy a munkavállalók e szűk szegmenséhez tartozók miként érzik magukat a magyar munkaerőpiacon. A vizsgálat feltételezése szerint a pályakezdő diplomás munkavállalók számára kimagasló értéket képvisel a tanulás és a munka, továbbá elégedettek az elért munkaerő-piaci helyzetükkel. Az eredmények a jelenlegi bizonytalan gazdasági helyzet ellenére igazolták a hipotézist.

A napjainkban – mondhatni világszerte – uralkodó gazdasági válság és az ebből származó munkaerő-piaci egyensúlyzavarok továbbmélyítették az utóbbi években is megfigyelhető társadalmi jelenség okozta gondokat, mely szerint a felsőfokú végzettséggel rendelkező pályakezdők munkavállalási, elhelyezkedési nehézségei egyre aktuálisabb kérdéseket vetnek fel. Magyarországon a rendszerváltás utáni felsőoktatás tömegesedésének következtében a hallgatók száma rövid időn belül ugrásszerűen megnőtt, miközben a munkaerőpiac a munkavállalási lehetőségek egyre szűkebb körét kínálja számukra; a piac telítődik, a friss diplomás munkanélküliség egyre csak nő (Kutas, 2009). Ezért a pályakezdők számára egyre nyilvánvalóbbá kell válnia, hogy a diploma nem feltétlenül jelent belépőt a munka világába. A jövőt illetően Polónyi (2012) rámutat arra a várható tényre, hogy minél magasabb egy országban a diplomások népességen belüli aránya, annál többen fognak közülük a végzettségük szintjét nem igénylő munkakörben dolgozni. Ennek járulékos következménye lesz, hogy kereseti előnyük csökkenni fog a középfokú végzettségűekkel szemben. Makrogazdasági szempontból további probléma, hogy a felsőoktatás hallgatói kibocsátása sem a mennyiséget, sem a szerkezetét tekintve nem felel meg a munkaerő-piaci keresletnek, ami akadályozhatja a gazdaság hatékony működését és a foglalkoztatottság növekedését (Elek, 2010).

Tudvalevő, hogy a tanulásból a munka világába való átmenet – a munkaerőpiacon bekövetkező változások, valamint a fiatalok életpályája miatt – egyre sokrétűbb és összetettebb lett (Teichler, 2004). Az első fizetős munka egyfajta vízváltónak tekint-

fotó: Polonkai Gizella

hető, mely az ifjúkort és a fiatal felnőttkort választja el. Ez tekinthető átállási vagy átmeneti fázisnak, melynek során a fiatal kísérletezhet és kipróbálhatja magát különböző szakmai területeken. Ebben az életszakaszban tapasztalhatják meg a pályakezdők saját szakmájuk és választásuk lehetőségeit, buktatóit. A szakmai területen szerzett benyomás kihathat a későbbi munkavállalásukra, befolyásolhatja jövőbeli döntéseiket (Nagy és Szűcs, 2009). Az első munkaerő-piaci élmények tehát meghatározóak.

A vizsgálat elvégzését – amely egy komplex kutatás egyik komponense csupán – a pályakezdő diplomás munkavállalók „zökkenőmentesnek” nem mondható munkaerő-piaci helyzete indokolta.

A vizsgálat

A vizsgálat célja annak feltárása volt, hogy a pályakezdő diplomás munkavállalók hogyan érzik magukat

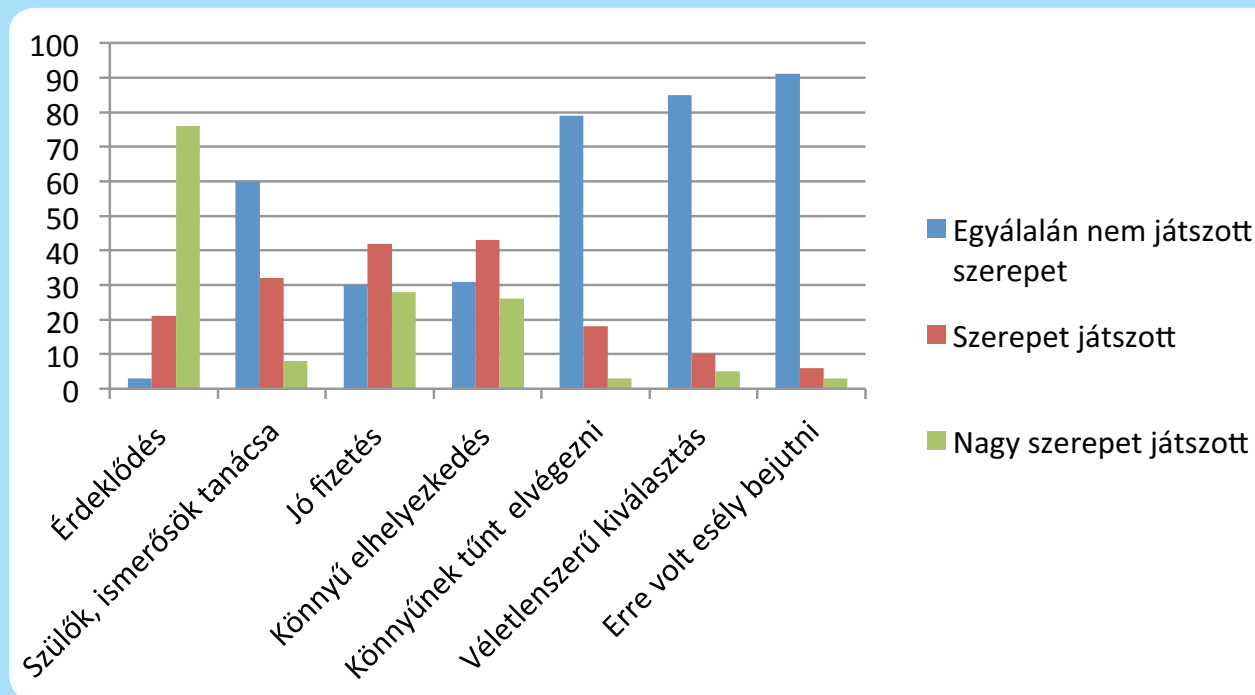
Adatok és tények

a magyar munkaerőpiacon. A 2013-ban végzett kérdőíves vizsgálati mintát 202 fő véletlenszerűen kiválasztott, felsőoktatási tanulmányait már – 2-3 éven belül – elvégzett munkavállaló képezte. A felmérés országos lefedettségű, azonban nem reprezentatív. A kutatás hipotézise szerint a pályakezdő diplomás munkavállalók számára kimagasló értéket képvisel a tanulás és a munka, valamint elégedettek az elért munkaerő-piaci helyzetükkel.

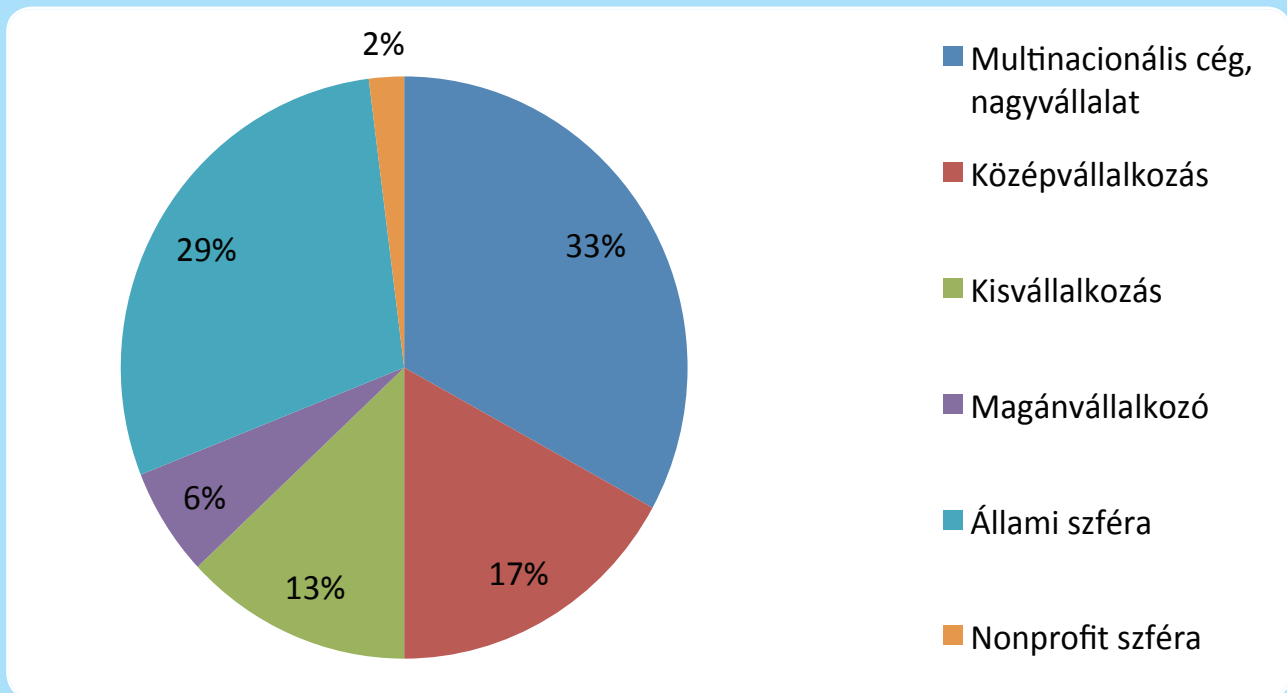
A kérdőív első része a válaszadók demográfiai jellemzőire vonatkozott. A megkérdezettek 55%-a nő és 45%-a férfi, életkoruk 23 és 28 év között mozog. Iskola típusok alapján legnagyobb arányban állami gimnáziumból érkeztek (66%), 20%-uk szakközépiskolában végezte tanulmányait, 13% egyházi, 1% pedig alapítványi iskolába járt. A kérdőívet kitöltők szülei közül az anyák 48%-ának van felsőfokú végzettsége, az apák esetében pedig 49% rendelkezik diplomával. Az anyák 42%-a középiskolai végzettséget szerzett, az apák esetében ez 46%. Legkisebb arányban az alapfokú végzettség jelenik meg az anyák (10%), illetve az apák (5%) esetében. A megkérdezettek 32%-a származik kisvárosból, 28% községből, 22% megyeszékhelyen és 18% a fővárosban

élt tanulmányai elvégzéséig. A vizsgált munkavállalók legnagyobb arányban és egyenlő mértékben (18%) bölcsészettudományi és informatikai képzési területen végezték felsőfokú tanulmányaikat. Ezt szorosan követi a műszaki képzésben (16%), majd a gazdaságtudományi területen (14%) résztvevők aránya. Az orvos- és egészségtudomány, valamint a társadalomtudomány képzési területen 10-10% tanult. Ezután következnek a természettudományi (6%), majd a pedagógusképzésben résztvevők (5%). Az utolsó két helyet 2%-kal a jog és igazgatás és 1%-kal a művészeti képzési terület foglalja el.

A kutatás első része a felsőoktatási tanulmányokra vonatkozó kérdéseket firtatott. Lényeges, hogy a vizsgált munkavállalók miért döntöttek úgy, hogy részt vesznek a felsőoktatásban. A gyakoriságok alapján számított eredményből kiderült, hogy a tanulmányok folytatásában a legnagyobb szerepet a diplomával való könnyebb elhelyezkedés kapta, melyet a megkérdezettek 69%-a jelölt meg. Ezt követi 66%-kal a diplomával elérhető magasabb fizetés, majd a szakma iránti érdeklődés, amelyet 63% jelölt a továbbtanulás mellett szóló döntés legfontosabb meghatározójaként.

1. ábra. A szak kiválasztásánál szerepet játszó tényezők (%)

2. ábra. A válaszadók megoszlása jelenlegi munkahelyük nagysága szerint (%)

Szembevetendő eredmény, hogy a mintában résztvevők 76%-ánál a szakma iránti érdeklődés bírt legnagyobb jelentőséggel a szak kiválasztásakor (1. ábra). Szerencsés módon 91%-uknál egyáltalán nem játszott szerepet az a tény, hogy csak erre a szakra volt esélye az illetőnek. Továbbá a megkérdezett munkavállalók 85%-ánál nem volt jellemző a szak véletlenszerű kiválasztása, valamint 79%-uk nem azért döntött jelenlegi szakja mellett, mert azt könnyű elvégezni.

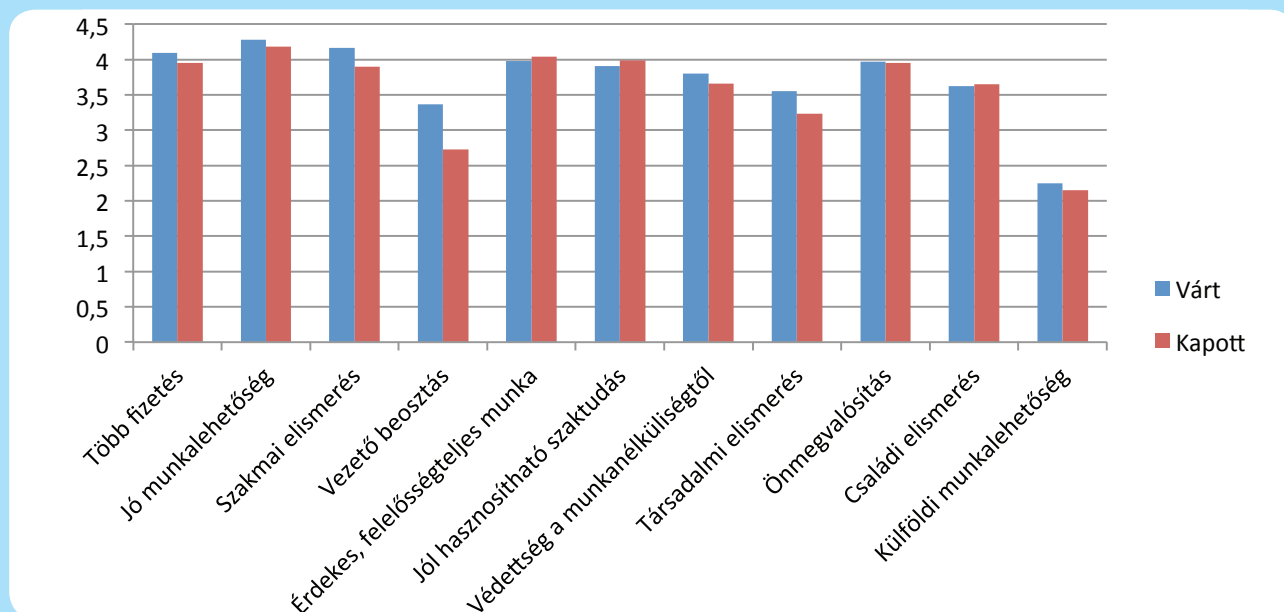
A diplomás munkavállalók 68%-a egyedül határozott a továbbtanulással kapcsolatban, 20% a szülők, 7% a családtagok segítségét kérte. Barátok vagy osztálytársak hatására csupán 2-2%, tanára befolyása nyomán 1% jutott elhatározásra.

A minta 67%-a legalább **két információs forrást** is megjelölt a továbbtanulását illetően, vagyis relatíve tájékozottan döntött. A legtöbben, 29%-ban, az internetet és 26%-ban a felvételi tájékoztatót használták segítségként a szak kiválasztásához. Ismerősöktől informálódott 16%, illetve 13%-ban az egyetemi tájékoztatósi anyagot is felhasználták. Mindössze 12%-uk kapott felvilágosítást iskolájától, illetve tanárától, valamint a kérdőívet kitöltők csupán 4%-a informálódott szüleitől.

A kutatás második fele a megkérdezettek **munkaerő-piaci helyzetére** fókuszált. A válaszadók közel egyharmada (33%-a) dolgozik multinacionális cégnél vagy nagyvállalatnál, valamivel kevesebben (29%) az állami szektorban, 17% középvállalkozásnál, 13% kisvállalkozásnál, 6% pedig magánvállalkozó. A nonprofit szférában helyezkedett el a legkevesebb kitöltő (2%) (2. ábra).

A megkérdezettek 55%-a beosztottként, 29%-a középvezetőként, 16%-a felsővezetőként tevékenykedik. A pályakezdő diplomások 58%-a Budapesten, egyötödük (20%) kisvárosban, 12%-uk megyeszékhelyen, míg 10%-uk községben él és dolgozik. A munkanélküliséget a válaszadók valamivel több mint 20%-a élte meg eddigi munkavállalói léte során, és az állapot 3–6 hónapig tartott. A vizsgálatban részt vettek legtöbbszörnek (33%) a diplomaosztót követően azonnal lett munkája, és 31%-nak 3 hónapon belül. Félévig tartott az álláskereső 24%-nak, míg 6% csak egy év eltelté után talált munkát. Érdekes azonban, hogy 6% úgy fejezte be a tanulmányait, hogy már volt munkája. A jelenlegi munkahelyek paramétereit vizsgálva megállapítható, hogy a mintából legtöbben (egyharmad) az első munkahelyükön dolgoznak, kétharmaduk pedig a második helyen.

Adatok és tények

3. ábra. A diplomától elvárt és kapott tényezők összehasonlítása

Fontos vizsgálati szempont, hogy a munkaköri teendők mennyire esnek egybe a válaszadók diplomájával. A jelenlegi munkavégzés feladataihoz a diploma teljes mértékben kötődik a felmérésben szereplők 67%-nál. Többnyire kapcsolatban van a tanult és a végzett tevékenység a megkérdezettek 29%-ánál, 4% szerint pedig egyáltalán nem illeszkedik a kettő.

A megkérdezetteket attitűdvizsgálatnak is alávetve, egy 6-os skálán történő értékelést is kértünk munkaerő-piaci helyzetük megítéléséről. (A hatfokú skálára azért volt szükség, hogy a válaszadás mindenképpen eldőljön vagy az 1-es, vagy a 6-os irányba.) A válaszadók 4,76-os átlaggal piacképesnek ítélik a végzettségüket. Ezen belül a két nem között szembetűnő különbség mutatkozott az érték tekintetében, ami a férfiaknál 4,99-es volt, a nőknél pedig 4,56.

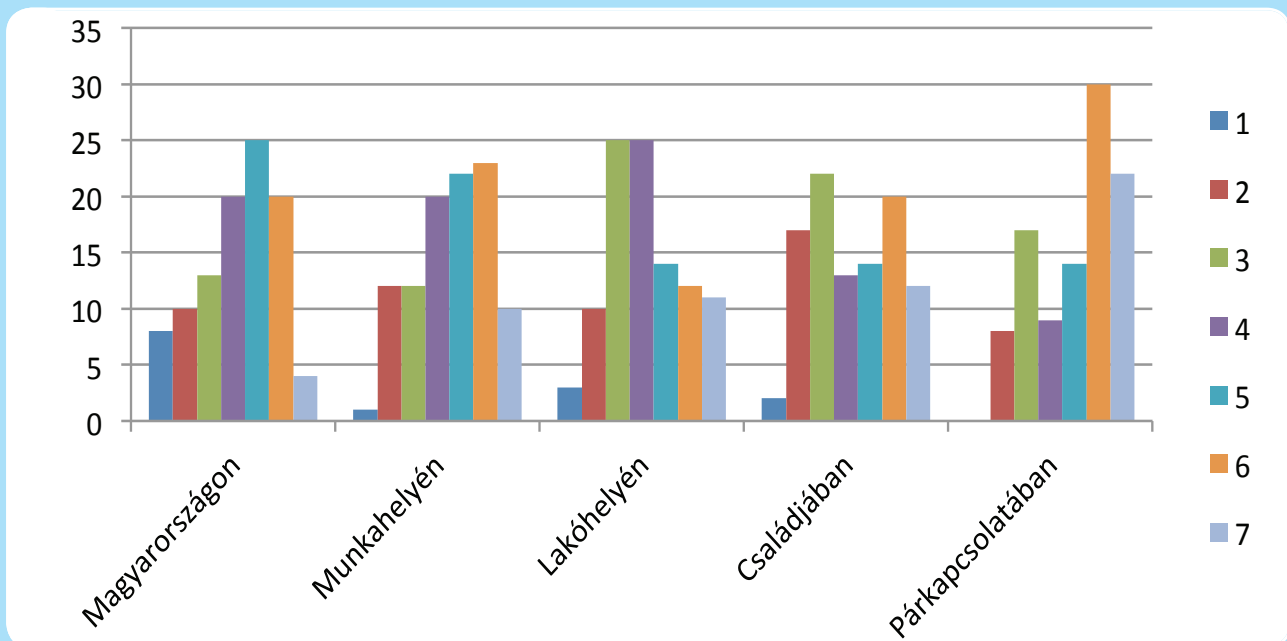
A megkérdezettek átlagosan 4,61-es értékre osztályozták azt, hogy mennyire tartják biztosnak jelenlegi munkájukat. Ezen belül a férfiak, ha kis mértékben is, de stabilabbnak gondolják helyzetüket, mint a nők.

A keresetet illetően az összes válaszadó átlagosan 4,07-es értékű elégedettséget mutatott. Ebben a tekintetben is elégedettebbek a férfiak. A végzett-

séggel összevetve a kereset változóját, szignifikáns összefüggés mutatkozott. Az eredmények rámutattak, hogy az informatikai végzettséggel rendelkezők átlaga 4,43, és szorosan követik őket a műszaki és a gazdasági diplomások (4,39). A pedagógiai végzettségűek viszont egyértelműen alacsonynak ítélik meg a fizetésüket (2,59-es értékkel), ami az anyagi javadalmazással való elégedetlenségüket tükrözi.

A munkahelyen betöltött pozíció kapcsán felmerül, hogy mennyire kedvezőek az előmeneteli lehetőségek. A válaszadók együttesen 3,72-es eredménnyel értékelték, hogy kedvezőek az előrejutás lehetőségei a munkahelyükön. Még ez az érték is az elégedettséget fejezi ki, habár alacsonyabb mértékben, mint az előző mérőszámok. A férfiak kedvezőbbnek érzik a lehetőségeket, mint a nők, de az eltérés nem látványos.

A vizsgálat kiterjedt arra is, hogy felmérje, mit vártak a résztvevők a diplomától, és mit kaptak általa (3. ábra). Az összehasonlítás alapján elmondható, hogy a várt és a kapott tényezők értéke között nincs nagy különbség. Vezető beosztást kevesebben kaptak, mint ahányan számítottak rá, és ez a helyzet a társadalmi elismeréssel is. Legkisebb arányban külföldi munkalehetőséget vártak és kaptak a pályakezdő diplomás munkavállalók.

4. ábra. A megkérdezettek válaszainak értékelése a „Hogyan érzi magát...?” kérdésre

A vizsgálat lényeges részét képezte annak feltérképezése, hogy milyen a pályakezdő diplomás munkavállalók közérzete egyes tényezők mentén. Ehhez egy 7 fokú Likert-skálán kellett meghatározniuk közérzetüket, ahol 1 volt a legrosszabb, a 7 pedig a legjobb érték (4. ábra).

Megállapítható, hogy a vizsgált minta részt vevői összességében a párkapcsolatukban érzik magukat a legjobban (66%), ezt követi a munkahelyük (55%), Magyarország (49%), a családjuk (46%) és végül a lakóhelyük (37%). Ez utóbbi lemaradás nyilván magyarázható azzal a ténnyel, hogy a megkérdezettek közül sokan elköltöztek a szülői házból, és még nem szokták meg új környezetüket. A legtöbb maximális értéket a párkapcsolathoz írták be a megkérdezettek, ahol nem szerepelt egyetlen legrosszabb érték sem.

Végül a résztvevők arról nyilatkoztak, „hogyan látják magukat 10 év múlva?” Szinte az összes megkérdezett körében megjelent a „sikeres karrier”, az „elismerés” valamint a „szakmai fejlődés” (67%), mint célkitűzés. Ezt szorosan követi a „boldog család” (56%), a „gyerekek nevelése” (48%) és az „anyagi biztonság” (47%). Sokaknak nagyon fontos, hogy mindezek mellett elég szabadidejük is legyen a családjukra és saját magukra. Akadtak

olyan válaszadók is, akik a továbbképzést, mint a szakmai sikeresség fontos feltételét fogalmazták meg, ám ez a válaszadók kis hányadánál (12%) jelent csak meg.

Következtetések és javaslatok

A kutatás feltételezésének első része – miszerint a pályakezdő diplomás munkavállalók számára ki-magasló értéket képvisel a tanulás – beigazolódott, hiszen sokuknak már a családi indíttatásuk is ilyen irányú volt, mind a szülők iskolai végzettségét, mind középiskolai tanulmányaikat tekintve; valamint a választott szakmájuk szeretete irányította őket a felsőoktatásba, valamint adott szakmájukat érdeklődés – és többnyire saját döntés – alapján választották. A munka, mint érték, szintén jelentős szerepet játszik az életükben, amire egyrészt utal az, hogy a felsőoktatásban való részvételt sokan a diplomával történő könnyebb elhelyezkedéssel indokolták, illetve az oklevél megszerzésétől egyfajta munkaerő-piaci stabilitást, biztonságot vártak, másrészt az a tény, hogy felsőoktatási szakukat alapos tájékozódás után választották ki.

A kutatás kérdésfeltevésének második része, mely a diplomás munkavállalók munkaerő-piaci elégedettségét feltételezi, szintén beigazolódott.

A megkérdezettek majdnem mindegyike olyan munkát végez, amely kötődik a felsőfokú végzettségéhez, piacképesnek érzik a diplomájukat, magasra értékelték jelenlegi munkahelyük biztonságát, többnyire elégedettek a keresetükkel és előmeneteli lehetőségeikkel. Érdekes különbség, hogy munkaerőpiaci helyzetükkel a férfiak elégedettebbek, mint a nők. Amit elvártak a diplomától a felsőoktatásban való részvételük elején, azt többnyire meg is kapták a válaszadók (szembenűnök a vezető beosztással kapcsolatos túlzó elvárások). Örvedetes, hogy jól érzik magukat a munkahelyükön és az országban, illetve terveik között legnagyobb gyakorisággal a szakmai fejlődés szerepel, ami elhivatottságukat bizonyítja.

Recent Graduates

The apparent problems of the labour market served as the basis of my article on freshly graduated youth employees. The survey's goal is to reveal the freshly graduated employees' satisfaction on labour market. The research is based on the hypothesis that study and work represent an outstanding value for freshly graduated employees and they are satisfied with their earned position on the labour market. In order to certify my hypothesis I used the survey method in which 202 randomly-selected persons participated. The hypothesis was proved to be true.

A felsőfokú végzettségtől várt és kapott tényezők összehasonlításából, valamint az attitűdvizsgálatból kiderült az is, hogy a diplomás pályakezdők tanulmányaik befejezésekor nem rendelkeznek elegendő és reális információkkal a munka világról. A megfelelő tájékozottság egyrészt az oktatási rendszeren, másrészt a hallgatókon múlik. Megoldás lehetne erre a problémára, ha a felsőoktatási intézmények a szakok oktatásához kapcsolódóan minél több szakembert hívnának az intézmény, vagy karok rendezvényeire, konferenciáira, esetleg előadások tartására, illetve a hallgatók olyan szakembertől kapnának közvetlenül információkat szakmájukról, akik már több éves tapasztalatot tudhatnak maguk mögött. Nagyon lényeges továbbá, hogy a hallgatók látogassák a karrierrodákat, munkaügyi kirendeltségeket és állásbörzétet, ahol különböző kiadványokkal, munkaerő-közvetítéssel támogatják a pályakezdőket.

A szerző

Csehné dr. Papp Imola PhD

okl. közgazdász, jogász,
pályaorientáció szakos tanár
Szent István Egyetem, GTK,
Társadalomtudományi és
Tanárképző Intézet
egyetemi docens

IRODALOMJEGYZÉK

- Elek Lenke (2010): Munkaerőpiac és felsőoktatás: a legbiztosabb a ma még nem is létező szakma! *Humánpolitikai Szemle*, 6. 40–44. o.
- Kutas János (2009): Gondolatok a képzés és foglalkoztatás összehangolásának céljairól és módszereiről. *Munkaügyi Szemle*, 2. 76–82. o.
- Nagy Gábor Dániel, Szűcs Norbert (2009): A „Diákmunka – Biztos út a munkaerőpiacra In: Jancsák Csaba (szerk.): *Fiatalkor a Kárpát-medencében: mozaikok az ifjúság világról*. Szeged, Belvedere Meridionale, 151–175. o.
- Polónyi István (2012): Foglalkoztathatóság, túlképzés, Bologna. *Educatio*, 3. 384–401. o.
- Teichler, Ulrich (2004): Changes in the Relationships Between Higher Education and the World of Work on the Way Towards the European Higher Education Area. *EUA Conference „University and Society: Engaging Stakeholders”, Marseille, 1–3 April 2004*